

Відмінність снайперів у міліції від їх колег у інших силових структурах полягає у тому, що вони – професіонали, які повинні увесь час підтримувати своє реноме. Снайпери міліції мають справу із заручниками й отут рівень повинен бути на дві голови вище. Тим більше, що відповідальність людини, що присвятила себе охороні правопорядку, більша ніж відповідальність будь-кого. І якщо побачать, що снайпер психологічно зламався, втратив колишню форму, від його послуг безумовно відмовляться.

Аналіз дій спеціальних підрозділів провідних країн світу підтверджує, що оригінальні і ефективні рішення і моделі підготовки співробітників у більшості своїй пов'язані з періодами активного розвитку держави: наявністю сильної політичної волі в керівних структурах країни і служб або значної і соціально відчутної безпеки. З поступовим переходом до більш розміреного ритму наростає ефект інертності, і робота проводиться по сталому на той період часу шаблону з більш менш значущими змінами. Все це зрештою призводить до поступового зниження «чутливості» спецслужб до поступово наростаючих змін. Коли ж сума цих змін досягає критичної величини і відбувається чергова ломка сталого стереотипу, необхідно докладати несумірно великих зусиль для негайного виправлення ситуації. І так продовжується нескінченно довго.

Враховуючи вищевикладене, ми пропонуємо в процесі постійної або періодичної професійно-психологічної підготовки застосовувати методика «миттєвого занурення» , ставлячи співробітника в умови необхідності практично миттєвого рішення цілого комплексу пропонованих йому проблем аналітичного, оперативного, організаційного, бойового характеру. Така методика дозволяє провести зустрічне тестування співробітника по досить великій кількості критеріїв не в умовах відриву від реальності дії, а безпосередньо в змодельованій або узятій з реальності ситуації. Поступово співробітники починають діяти самостійно в рамках визначеної для них компетенції і ясніше представляють свої дійсні можливості при реалізації тих або інших завдань.

Таким чином, на нашу думку, тільки всебічна, випереджаюча і багатогранна професійно-психологічна підготовка фахівців снайперських груп спецпідрозділів МВС України була й буде одним з найважливіших компонентів активної протидії тероризму і особливо небезпечним злочинам, разом з іншими компонентами загальнодержавної комплексної системи.

Надійшла до редколегії 29.10.04

Н.Е. Милорадова

ЗАСТОСУВАННЯ НАОЧНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ СЛІДЧИХ (НА ПРИКЛАДІ МОДЕЛІ ДОПУСТИМОСТІ МЕТОДІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ)

При вивченні проблеми застосування психологічних методів впливу в слідчій практиці особливо гостро стає питання про розмежування дозволеності та критеріїв допустимості психологічного впливу на особистість.

Проаналізувавши існуючі класифікації [1; 2; 3; 4; 5; 6], ми виокремлюємо три базових характеристики, які, на наш погляд, найбільшою мірою визначають допустимість застосування того чи іншого способу психологічного впливу й відмежовують його від насильства. Це – законність, етичність й інформативність (пізнавальна цінність). Законність регламентується Законом України про міліцію, КПК України, КК України та іншими нормативними документами. Етичність окреслюється морально-етичними нормами, Етичним кодексом працівника міліції [7]. Інформативність обумовлена результативністю слідчої діяльності, тобто отриманням чи неотриманням необхідної інформації.

Посиднуючи ці три базових критерії, ми одержуємо тривимірний простір, модель простору відображення допустимих методів психологічного впливу (рис. 1), кожна точка якої являє собою певний метод впливу, що, у свою чергу, потрапляє чи не потрапляє до так званої зони допустимості впливу.

Аналізуючи цю модель, ми бачимо такі виражені вісі, як:

- вісь законності психологічних методів впливу на особистість: законність – незаконність (+, -);
- вісь етичності психологічних методів впливу на особистість: етичність – неетичність (+,-);
- вісь інформативності психологічних методів впливу на особистість: інформативність – не інформативність (+, -).

Діагональ – абсолютно недопустимі методи психологічного впливу (– – –) і абсолютно допустимі методи психологічного впливу (+ + +) – відбиває узагальнену шкалу виміру допустимості методів психологічного впливу.

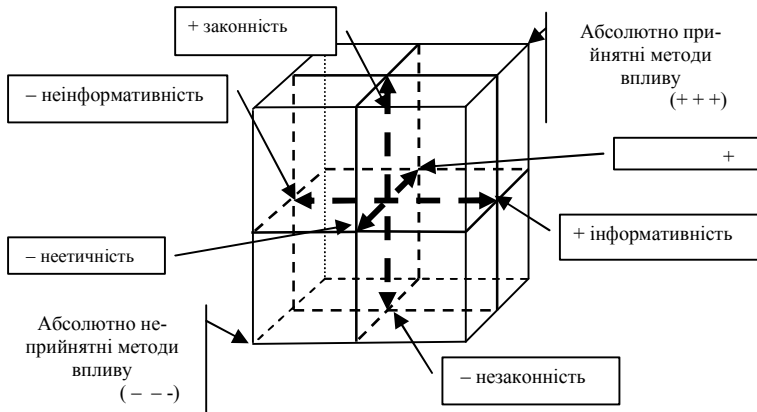

Рис. 4. Модель простору відображення використання допустимих методів психологічного впливу

Розглядаючи поняття допустимості на засадах запропонованих критеріїв, можна чітко визначити можливість застосування того чи іншого методу впливу, розмістивши його в тривимірній площині критеріїв, і таким чином визначити, чи потрапляє він до так званої зони допустимості впливу. Але тут необхідно наголосити на тому, що оскільки процес впливу ми розглядаємо в системі «суб'єкт-об'єкт-середовищних» відносин, то в кожному конкретному випадку межа зони допустимості може коливатися в залежності від умов реалізації процесу впливу. Такі умови можна поділити на три групи:

- перша група поєднує умови, що пов'язані з властивостями суб'єкта впливу того, хто впливає (професійна підготовка слідчого, ступінь дотримання правових та моральних норм, морально-психологічні властивості, емоційно-вольові якості, мотиваційна спрямованість, особливості темпераменту та характеру, комунікативність та інше).
- друга група складається з умов притаманних об'єкту впливу, тобто того на кого впливають (ступінь дотримання правових та моральних норм, ступінь усвідомлення наслідків заподіяного злочину, морально-психологічні властивості, емоційно-вольові якості, мотиваційна спрямованість, особливості темпераменту та характеру, комунікативність та інше).
- третя група об'єднує умови, пов'язані з соціальним оточенням. При цьому мається на увазі як мікросередовище, так і макросередовище. Під мікросередовищем розуміють: соціально-психологічний клімат у слідчому підрозділі; взаємини між співробітниками та керівним складом, рівень конфліктності відносин як у трудовому колективі, так і в родині; соціально-побутові та матеріальні умови; організація праці; рівень тиску з боку керівництва. Під макросередовищем – ступінь резонансності злочину в суспільстві; рівень тиску на слідчого з боку засобів масової інформації та громадськості.

Використання психологічних прийомів не може розглядатися лише як спосіб впливу на підозрюваного з метою одержання його зізнань, що само по собі без підтверджуючих даних, які б впливали з них, нічого не значать. Психологічні прийоми, як і будь-які інші, є засобами виявлення джерел інформації, що сприяють встановленню обставин розслідування подій. При аналізі допустимості і правомірності використання прийомів і засобів у слідчій діяльності необхідно виходити з сутності цих методів та сумлінності осіб, що їх застосовують. Тому слідчі повинні оволодівати навичками використання методів психологічного впливу для підвищення ефективності професійної діяльності.

Модельні побудови особливостей застосування психологічного впливу у слідчій діяльності повинні лягти в основу навчальних програм, тренінгів, рекомендацій, щодо удосконалення існуючих підходів до застосування тактичних прийомів розслідування злочинів, які базуються на використанні методів психологічного впливу. Їх використання сприяє більш змістовному та якісному вивченню психологічних основ використання методів впливу у

правоохоронну діяльність. Застосування наочних моделей психологічного впливу сприяє формуванню просторового мислення та більш ґрунтовного підходу до використання тактичних прийомів, що базуються на психологічних засадах.

Список літератури: 1. Белкин Р.С. Курс криминалистики. Т.3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. М., 1997. 2. Быховский И.Е. Процессуальные и тактические вопросы проведения следственных действий: Учебное пособие. Волгоград, 1977. 3. Васильев А.Н. Тактика отдельных следственных действий (библиока следователя). М., 1981. 4. Лукьянчиков Е.Д., Кузьмичев В.С. Тактические основы расследования преступлений: Учебное пособие. К., 1989. 5. Ратинов А.Р., Ефимова Н.И. Психология допроса обвиняемого: Метод. пособие. М., 1988. 6. Селиванов Н. Критерии допустимости применения тактических приемов при расследовании // Законность. 1994. №4. 7. Етичний Кодекс працівника органів внутрішніх справ України: Рішення Колегії МВС України №7 км /8 від 5 жовтня 2000 р.

Надійшла до редколегії 23.10.04

О.В. Гамаль

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Демократизація суспільно-політичних процесів в Україні та переорієнтація діяльності правоохоронних структур на забезпечення перш за все прав, свобод та законних інтересів учасників суспільних відносин, закріплені Конституцією України, детермінують певні зміни у діяльності органів внутрішніх справ, пов'язані, у першу чергу, з підвищенням вимог до якості професійної діяльності персоналу, зростанням продуктивності праці, впровадженням новітніх технологій та форм організації службово-трудова діяльності. Все це обумовлює необхідність використання у сучасній роботі з персоналом органів внутрішніх справ, у тому числі і з працівниками апарату досудового слідства, науково обґрунтованих та найбільш раціональних форм, методів та засобів організації праці, управління службово-трудовами колективами, стимулювання високої результативності діяльності тощо.

Важливішим напрямком наукової організації праці слідчих є раціоналізація режиму їх праці та відпочинку. Раціоналізація режиму праці слідчих передбачає, перш за все, створення необхідних умов для збереження та підтримання на високому рівні працездатності слідчих у процесі виконання ними своїх оперативного-службових завдань. Аналізуючи проблеми працездатності слідчих у сучасних умовах реформування органів внутрішніх справ, необхідно відзначити, що в науці існує багато визначень даної категорії. Деякі автори отожднюють працездатність із продуктивністю праці. Так, С.О.Косилов визначає працездатність як здатність людини більш-менш тривалий час виконувати певну роботу з дотриманням відповідних кількісних і якісних її показників [1, с.25]. Схоже визначення дають В.П.Загрядський та А.С.Сгоров, які під працездатністю розуміють здатність людини до виконання конкретної діяльності в рамках заданих часових лімітів і параметрів ефективності [2, с.31]. Інші автори під працездатністю людини розуміють максимальні функціональні можливості її